

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

ПСИХОЛОГИЯ КАФЕДРАСИ

5310200 – Психология таълим йўналиши учун

“ПСИХОЛОГИЯ ФЕНОМЕНЛАРИ ВА УСЛУБИЁТИ”

фанидан амалий, семинар машғулотлари ва мустақил топшириқларни

бажариш учун **УСЛУБИЙ КЎРСАТМА**

Термиз-2009

Ушбу услубий кўрсатма “Психология феноменлари ва услубиёти” фанидан талабалар амалий, семинар машғулотларга тайёргарлик кўришда, мустақил иш топшириқларини бажаришда фойдаланадилар. Шунингдек, ўз билимларини текшириб кўришлари учун саволлар киритилган бўлиб, талабаларнинг ўз устида ишлашларига кўмак беради.

Кўрсатма ушбу фандан баҳолаш мезони ҳам келтирилган бўлиб, талаба тўплаши керак бўлган балларни йиғишда йўриқнома сифатида фойдаланади.

Тузувчи:

пфн.Жўраев Т.С.

Психология кафедрасининг 2009 йил 27 августдаги 1-сонли йиғилишида муҳокама қилинган ва фойдаланиши учун тавсия этилган.

Кафедра мудир:

доц.Норбошева М.

Услубий кўрсатма Университет Ўқув-услубий Кенгаши йиғилишининг “ _____ ” _____ 2009 йилдаги _____ қарори билан фойдаланишига тавсия этилган.

Фаннинг хажми:

№	Машғулот тури	Аудитория соати	Мустақил иш соати	Умумий вақт сарфи
1.	Маъруза	42	28	70
2.	Семинар	40	24	64
3.	Амалий	30	18	48
	Жами:	112	70	182
<i>Шу жумладан I семетр бўйича:</i>				
1.	Маъруза	20	12	32
2.	Семинар	16	10	26
3.	Амалий	20	12	32
	Жами:	56	34	90
<i>Шу жумладан II семетр бўйича:</i>				
1.	Маъруза	22	16	38
2.	Семинар	14	8	22
3.	Амалий	20	12	32
	Жами:	56	36	92

Семинар ва амалий машғулотлар мавзулари ва унда кўриладиган масалалар мазмуни

1-машғулот: Методология тўғрисида умумий тушунча

Режа:

1. Фан методологияси.
2. Фалсафий методология турлари.
3. «Феноменва методология» тушунчалари».
4. Умумий методология.
5. Хусусий ёки махсус методология.
6. Умумий методологик тамойиллар.
7. Методология-тадқиқотнинг аниқ яққол методик усуллари мажмуаси сифатида.
8. Тадқиқотнинг ўзига хос қуролларини очиш учун аҳамиятли ҳолатлар
9. Метод ва методология.

Фан методологияси. Илмий тадқиқотнинг умумий методологиясининг психологиянинг бошқа тармоқлари билан алоқаси. Фалсафий методология турлари.

«Феномен» ва «методология» тушунчалари. Умумий методология, хусусий ёки махсус методология, психологик методология манбалари, фаолият тараққиёт тамойиллари. Умумий психологик тамойилларнинг турли психологик ҳолатларда ифодаланиши.

Методология-методик усуллари мажмуаси эканлиги.

Психологик тадқиқотларнинг ўзига хос томонлари.

Методологиянинг фалсафий талқин ива унинг айрим олимлар томонидан ўрганилиши.

Психология методологиясининг фалсафий методикадан тафовутлари.

2-машғулот: Методология-илмий тадқиқотнинг методлари, усуллари мажмуаси

Режа:

1. Инсон психикасини тадқиқ қилиш методлари.
2. Ёш даври психологиясида қиёслаш методи.
3. Ёш даври психологиясида лонгитюд (узлуксиз) метод.
4. Комплекс кўп қиррали дастур.
5. Статистик (миқдор) ва психологик (сифат) таҳлил.
6. Генетик ва доналаш методлари.
7. Материалларни махсус босқичлар ёрдамида шарҳлаш .
8. Тадқиқот яқунланиши ва исботи.

Илмий тадқиқот методлари тавсифи.

Психикани ўрганиш методлари. Методларнинг Лонгитюд (узлуксиз), қёслаш, кўпёқлар (комплекс) турлари.

Ёш даври психологиясини соҳасида қиёслаш методининг қўлланилиши.

Субъектив омиллар ўзига хослигининг лонгитюд методи орқали ўрганилиши.

Инсоншунослик муаммоларини ҳал қилишда комплекс дастурининг аҳамияти.

Эмпирик методлари; тест, анкета, сўровнома, социометрия, сўровнома, суҳбат, интервью, таржимаи ҳол методлари.

Натижаларни қайта ишловчи статистик ва психологик методлар.

Шарҳлаш (комектарий) методалари: яъни генетик ва доналаш методлари.

3-машғулот: Кузатиш методи

Режа:

1. Кузатиш-эмперик (Амалий) метод сифатида.
2. Кузатиш методининг технологияси.
3. Кузатишнинг объекти ва предмети тузилиши.
4. Кузатиш турлари.
5. Низоли (конфликтли) вазиятларни кузатиш.
6. Кузатиш яқунлари бўйича умумпсихологик хулосалар чиқариш.

Кузатиш методи энг қадимий методдир.

Кузатиш методининг технологияси кузатишнинг объекти ва предмети. Кузатишнинг давомийлиги, тадрижийлиги. Кузатишни ифодалаш усуллари. Меҳнат фаолиятини кузатиш методлари. Низоли вазиятларни кузатиш.

Кузатиш яқунлари бўйича умумпсихологик хулосалар чиқариш. Кузатиш натижаларини миқдорий таҳлил қилишда статистик методларни қўллаш тартиби.

4-машғулот: Интеллектуал тестлар

Режа:

1. АҚШ лик психолог Ф. Фрименнинг интеллектуал ғояси.
2. А.Тёрстоуннинг интеллект «бирламчи ақлий потенциалар»и.
3. Т.Рибоннинг интеллект тараққиёти назарияси.
4. Ш.Бюлернинг интеллектуал тараққиёт босқичлари.
5. Интеллект тараққиётига таъсир қилувчи омиллар.
6. Интеллектуал тараққиётга таъсир қилувчи салбий ва ижобий омиллар.

Интеллект тушунчаси: АҚШ психологи Ф.Фрименнинг интеллект назарияси Л.Тёрстоуннинг «биринчи ақлий потенциалар» тушунчаси. Француз психологи Т.Рибонинг интеллект тараққиётини ўрганиши интеллектуал тараққиёт босқичларининг Ш.Бюлер томонидан талқин қилиниши. Интеллектуал муаммоларини ўрганиши омиллари. Интеллект тараққиётига таъсир қилувчи омиллар.

Шахс интеллект даражасини ўрганувчи мумтоз тестлар. Стенфорд-Бинэ шкаласи.Интеллектуал тараққиётга таъсир қилувчи ижобий ва салбий омиллар.

5-машғулот: Тараққиёт ва ҳаракатланувчи куч

Режа:

1. Биосфера ва ноосферадаги тартибли ҳаракатлар
2. Стихия, яъни бетартиб ҳаракатлар.
3. Ишчилар синфига берилган баҳо.
4. Инсон омили-психологиянинг бош мақсади.
5. Ишлаб чиқариш кучлари билан ишлаб чиқариш муносабатлари ўртасидаги муносабат.

Тараққиёт (прогресс)ни келтириб чиқарувчи омиллар. Биосфера ва ноосферадаги ҳаракатлар. Ишлаб чиқариш кучлари ва ишлаб чиқариш муносабатлари ўртасидаги муовфиқлик. Стихиялар ҳақидаги манфий ва хоатик (бетартиб) ҳаракатлар.

Ишчилар синфига берилган баҳо. Инсон омили-тараққиётни ҳарактерлантирувчи куч. Комил инсон-тараққиётини жадаллаштирувчи куч, омил эканлиги.

6-машғулот: Умумий психологиянинг асосий категориялари.

Психология фанининг предмети.

Режа:

1. Психология инсоният томонидан кашф қилинган фанларнинг энг мураккабидир.
2. Психологияда «мен» ёки «ўзликни англаш» даври .
3. Психологиянинг бошқа фанлардан фарқи.
4. Илмий психологиянинг вужудга келиши.
5. Психологик билимлар ва илмий-психологик билимларнинг тафовутлари, фарқлари.
6. Психологиянинг предмети.

7. Психик ҳодисаларнинг моҳияти.

Психика юксак даражада ташиқил топган материянинг хусусиятидир. Жисмоний ўсишнинг психик тараққиётга таъсири.

Инсониятнинг ўзлигини англаш жараёни. Инсон онгида психологик билимларнинг юзага келиши. Тафаккур-инсониятнинг бебаҳо ютуғи. Психологиянинг Амалий татбиқий жиҳатлари. Биринчи экспериментал лабораториянинг очилиши ва илмий психологияга асос солиниши. Психология табиий фанми ёки гуманитар?

Кундалик ҳаётдаги психологик билимлар ва илмий психологик билимлар ва уларнинг фарқи. психология фанининг предмети «Психология» терминининг маъноси. Психика тўғрисида тасаввурга эга бўлиши. Субъектив ҳодисаларнинг асосий хусусияти.

7-машғулот: Акс эттириш-материянинг умумий хусусияти.

Режа:

1. Акс эттириш-инъелкос-материянинг умумий хусусияти.
2. Олдиндан акс эттиришнинг.
3. Акс эттириш шакллари.
4. Акс эттириш назариясининг асосий ҳолатлари.
5. Акс эттиришнинг ўзига хос хусусиятлари.

Акс эттириши тушунчаси ва унинг организмда вужудга келиши, сесканувчанлик. Сезувчанликнинг вужудга келиши, уларнинг организм ҳаракати эҳтиёжсини фазовий чамалаш мақсадини амалга ошириш хизмат қилиши. Илгарилаб акс эттириши. Акс эттиришнинг танловчанлик ва мақсадга йўналганлик хусусиятлари. Акс эттиришнинг тўғрилиги ва адекватлиги манбалари. Акс эттиришнинг шакллари ва асосий даражалари. Акс эттиришнинг ўзига хос хусусиятлари.

8-машғулот: Фаолият

Режа:

1. Фаолиятнинг ўзига хослиги.
2. Фаолият-фаолликнинг физиологик маъноси.
3. А.Леонтьев томонидан фаолиятнинг психологик назариясининг яратилиши.
4. Фаолият асосий. Жабҳаларнинг тузилиши.
5. Фаолият тузилишининг таснифи.
6. Фаолиятни бўлиш.
7. Инсон ҳаёти ва фаолиятини ўзгартирувчи асосий фанлар.
8. Хулқ ва фаолият намаён бўлишининг шарт-шароитлари.
9. Фаолият, хулқ ва муомаланинг генетик жиҳатдан самарали кечиши.
10. Реориентация психологик муаммо сифатида.
11. Меҳнат биржаларида психолог хизматида эҳтиёж зарурияти.

Фаолиятнинг ўзига хослиги. Фаолиятнинг психолог олимлар томонидан талқин қилиниши. И.М.Сегнер ва Н.А.Берштейн томонидан ўрганилиши. С.Л.Рубенштейннинг онг ва фаолият бирлиги тамойили.

А.Н.Леонтьев томонидан фаолиятнинг психологик назариясининг яратилиши Б.Г.Ананьевнинг фаоллик психологияси. Фаоллик асосий жабҳаларининг схематик тузилиши. Фаолият тузилишининг таснифи. Фаолиятни билиш. Фаолият тузилиши (А.Н.Леонтьев бўйича). Инсон ҳаёти ва фаолиятини ўзгартирувчи асосий омиллар. Шахснинг эмоционал ҳолати шахс муваффақиятини таъминловчи омилдир. Инсондаги ижобий (позитив) ва салбий (негатив) руҳий ҳодисаларнинг келиб чиқиши.

9-машғулот: Шахс

Режа:

1. Одамзод муаммосининг азалий долзарблиги.
2. Шахсни ўрганувчи фанлар.
3. Инсон биологик эволюция маҳсули.
- 4 Индивиднинг таърифи.
5. Инсоннинг шахс сифатида ўрганилиши.
6. Инсоннинг фаолият субъекти сифатида тавсифланиши.
7. Инсоннинг субъектив хислатларидан креация.
8. Индивид, шахс, субъект тараққиётининг ижтимоий психологик жиҳатлари.
9. Шахсга субъектив муносабат муаммосини ижтимоий қарор топтириш.
10. Миллатлараро психологик муҳитнинг яратилиши.

XXI аср одамлари. Инсон шахси ва инсон муаммосининг илмий жиҳатдан ўрганилиши. Инсон-биологик эволюция маҳсули. Инсоннинг борлиқ билан муносабатга киришуви. Одамнинг индивид, шахс, субъект, комил инсон сифатида психологик талқин этилиши. Инсон фаолият субъекти сифатида. Армон ижтимоий ҳодиса. Ижодиёт (креация)-субъектив хислат.

Индивид шахс, суҳбат тараққиётининг ижтимоий-психологик жиҳатлари. Мустақиллик, истиқлол натижасида шахс қарашларининг ўзгариши ва такомиллашуви. Шахсга нисбатан субъектив муносабат муаммосини ижтимоий жиҳатдан турмушда қарор топтириш. Онглилик, онгсизлик, супер онгостлилик супер онглилик. Ўз-ўзини англашнинг таркибий қисмлари. «Мен» Комил инсон, кишилиқ мезонлари. XXI аср одамларида инсонпарварлик гояларнинг акс этиши. Шахснинг шаклланишида диний қарашларнинг моҳияти. XXI асрда миллатлараро руҳий муҳитнинг яратилиши. Таълим-тарбия жараёни миллий қадриятлар.

10-машғулот: Комил инсоннинг ҳозирги замон назарияси.

Режа:

1. Психологияда шахсга оид назариялар.
2. Шахснинг камолот босқичлари.
3. Муртаклик даври.
4. Индивидлик даври.
5. Ўз-ўзини англаш даври.
6. Ўсмирлик даври.
7. Инсон камолотининг шахс даври: балоғат ва ихтисос эгаллаш даври.
8. Инсон камолатининг субъект даври.

9. Комил инсон ғояси ва унинг босқичлари.
- 10.1-босқич ўз ихтисосининг етук билимдони.
- 2-босқич ихтисослараро билимдонлик.
- 3-босқич ақлий донишмандлик.
- 4-босқич умумбашарий даҳолик.

Инсон камолоти, тушунчаси. Муртаклик даврининг муайян таркиблари. Ҳомилалик босқичининг бўлгуси баркамол шахс учун аҳамияти. Ушбу босқичда эътибор қаратилиши лозим бўлган жиҳатлар. Табиий ва ижтимолий эҳтиёжларнинг қондирилиши. Индивиднинг муҳим томонлари. Алоҳидалиликка оид хусусиятларнинг акс этиши.

Инсон камолотининг шахс етуклиги босқичи, балогат даври. Ихтисос эгаллаш босқичи. Баркамоллик аломатлари. Инсон камолотида субъект даври. Субъектнинг шахсдан фарқловчи тафовутлар. Комил инсонликнинг 4 босқичи: ўз ихтисосининг билимдони, ихтисослараро билимдонлик, ақлий донишмандлик, умумбашарий даҳолик. Аждодлар комил инсон тўғрисида «Авесто», «Қуръон»да комилликка даъват қилиниши.

11-машғулот: Мотивация. Мотивларнинг назарий муаммолари

Режа:

1. Мотив ва мотивация тушунчалари.
2. Мотивларга бихевиористларнинг қарашлари.
3. Мотивацияга доир З.Фрейд концепцияси.
4. Гештальт психология мактабида мотивациянинг талқини.
5. Мотивларнинг рус психологиясида талқин қилиниши.
6. Мотивларнинг ривожланиши.

Мотив ва мотивация тушунчалари ҳақида тушунча. Мотивларга бихевиористларнинг қарашлари. З.Фрейднинг мотивацияга доир қарашлари. Гештальт психология мактабида мотивация. Рус психологлари томонидан мотивация бўйича қарашлари. Мотивларнинг ривожланиши.

12-машғулот: Шахснинг шаклланишида мотивациянинг роли

Режа:

1. Инсоннинг мотивлар оқими.
2. Илк болалик даврида хулқ-атвор мотивлари.
3. Ўқув фаолияти мотивлари.
4. Ташқи мотивлар.

Шахснинг шаклланишида мотивацияларнинг роли. Инсонлардаги мотивлар оқими ҳақида. Илк болалик даврида хулқ-атвор мотивларининг шаклланиши. Ўқув фаолияти мотивларининг болаларда ривожланиши. Ташқи мотивларнинг аҳамияти.

13-машғулот: Муомала тушунчаси

Режа:

1. Муомаланинг мазмуни.
2. Муомаланинг таркиби.

3. Педагогик муомала.
4. Муомалада юзага келувчи психологик ҳолатлар.
5. Педагогик муомалада тескари алоқалар.

Муомала ҳақида тушунча. Муомаларнинг вазифалари, мақсади ва мазмуни. Муомаланинг таркиби ва уларнинг аҳамияти. Педагогик муамоланинг шартлари. Муомала вақтида юзага келадиган психологик ҳолатлар. Педагогик муомалада тескари алоқа ва унинг юзага келиш сабаблари.

14-Машғулот: Муомала функциялари

Режа:

1. Муомала жараёнида нутқнинг аҳамияти.
2. Муомаланинг мақсадлари: мулоқот, ахборот узатиш, ундовчи, шахслараро муносабатларни мувофиқлаштириш.
3. Муомалада мотив мақсад, шахслараро муносабат ўрнатиш, иштирокчиларнинг ўзаро таъсир ўтказиш мақсади.
4. Муомала жараёнининг тузилишлари: коммуникация, интеракция, перцепция.

Муомала жараёнида нутқнинг афзаллиги. Муомала функциялари, вазифалари, мақсади. Шахслараро муносабат пайтида иштирокчиларнинг ўзаро таъсир ўтказишлари. Вербал таъсир, новербал таъсир, паралингвистик таъсир. Ахборот узатиш ундовчи ва шахслараро муносабатларни мувофиқлаштириш.

15-машғулот: Онг ва унинг тузилиши

Режа:

1. Онгнинг психологик талқини
2. Онгнинг предмети
3. Онг муаммосини ҳал қилишда диалектик материализмнинг аҳамияти
4. Онг структураси ва асосий хусусиятлари
5. Онг шакллари
6. Онгсизлик, онглилик
7. Онг тузилмаси, онгнинг таркиби, функциялари, ўз-ўзини англаш, онгнинг хусусиятлари

Онг ҳақида умумий тушунча. Онгнинг тузилиши. Онгнинг асосий хусусиятлари. Ўз-ўзини англаш. Онглилик ва онгсизлик ҳолатлари.

16-машғулот. Билиш назариялари. Ассоциатив психология

Режа:

1. XVIII асрнинг иккинчи ярмида Англияда психология фани ассоциатив оқимининг вужудга келиши.
2. Ассоциациянинг инсон психик фаолиятидаги роли.
3. Ассоциатив психология таълимотининг заиф томонлари.
4. Ассоционистлар ғоясининг ассоциатив жараёнга йўналтирилганлиги.

5. Ассоциалистларнинг икки аспекти.

Ассоциатив оқимнинг вужудга келиши. Ассоциатив таълимнинг икки йўналиши. Давид Юм таълимоти. XIX аср ассоциатив психология оқими, тафаккурнинг ўрганилиши. Ассоцианистлар зояси. Инсон руҳий дунёсининг дастлабки тасаввурлари. Ассоцианистлар бош муаммоси. Ассоцианизм таълимнинг Л.С.Виготский томонидан изоҳланиши. Рус психологлари томонидан ассоцианизм йўналишининг ривожлантирилиши.

17-машғулот: Вюрцбург психология мактаби таълимоти

Режа:

1. XX аср бошларида Вюрцбург психология мактабининг вужудга келиши
2. Тафаккур муаммосининг ўрганилиши
3. Вюрцбург мактаби позициясининг қарама-қаршиликлари
4. О.Зельц таълимотида тафаккур тадқиқи
5. Психология тарихида биринчи бўлиб, тафаккурни билиш назариясига боғлаб, О.Зельц томонидан ўрганилиши

Вюрцбург немис психология мактабининг вужудга келиши. Улар томонидан ассоциатив психологияни танқид қилиниши ва экспериментал исботлашга уринишлар. Ўз-ўзини кузатиш методлари. Тафаккур муаммосининг ўрганилиши. Вюрцбург мактаби йўналишининг қарама-қаршиликларига эгаллиги. Вюрцбург мактаби йўналишининг қарама-қаршиликларига эгаллиги. Вюрцбург мактаби илмий фаразларининг тафаккур психологияси тараққиётига имконият яратиши.

Йирик намоёнда О. Зельц назарияси ва унинг психология тарихида биринчи бўлиб, билиш назариясига боғланган ҳолда тафаккурни жараён сифатида экспериментал ўрганиши.

18-машғулот: Гештальт психология

Режа:

1. XIX аср охири XX аср бошларида Германияда Гештальтпсихология йўналишининг вужудга келиши.
2. Гештальтпсихологиянинг марказий назарияси.
3. Топширикни ечиш механизмига ёндошув.
4. Гештальтпсихологиясида тафаккурнинг ўрганилиши.
5. Карл Дункернинг топширикни «функционал» ва «батамом» ечиш ғояси.
6. Гештальтпсихология билиш назариясининг тадқиқчиси сифатида Германияда сўнгра АҚШ да тараққий топиши.

XIX асрда АҚШ да бихевиоризм оқимининг пайдо бўлиши. Бихевиоризмнинг туб моҳияти. Психология фани предметининг бихевиоризм намоёндалари томонидан ўрганилиши. Психологиянинг бош масаласи.

19-машғулот: Бихевиоризм

Режа:

1. АҚШ психологиясида бихевиоризм оқимнинг пайдо бўлиши.
2. Психологиянинг бош масаласини бихевиоризм назариясида тадқиқ қилиниши.
3. Стимул реакцияси - S-R.
4. Э.Торндайк тадқиқотлари.
5. Дж.Уотсон назарияси.
6. Бихевиоризмнинг когнитив назарияси.

Бихевиоризмнинг S-R (стимул реакцияси). Бихевиоризм асосчиси Э.Торндайк тадқиқотлари. Дж. Уотсоннинг тафаккур шакллари ўрганиши. Когнитив назариянинг вужудга келиши. Бихевиоризмнинг «ТОТЕ» назарияси. «Образ», «Режа» тушунчаларининг киритилиши.

20-машғулот: Интеллект назарияси

Режа:

1. Жон Пиаженинг интеллект назарияси.
2. Интеллектнинг адаптациялар функцияси.
3. Ассимиляция ва аккомодция «мувозанати».
4. Пиаже интеллектуал назариясининг «интеллект даврлари».
5. Интеллект генетик илдизининг очиб борилиши.
6. Ушбу назариянинг мунозараси томонлаи.

Жан Пиаженинг интеллект назарияси. Интеллектнинг инвариантлиги. Пиаженинг билиш тузилмаси. Ассимиляция ва аккомодация «мувозанати» «Интеллект давр»лари. Пиаженинг «схема» термини. Интеллект куртакларининг болада пайдо бўлиши. Ж.Пиаже таълимотининг мунозарали томонлари, интеллект даврларининг қатъий эмаслиги.

21-машғулот: Онтогенезда инсон билишининг психологик муаммолари

Режа:

1. Борлиқни билишнинг жаҳон психологиясида ўрганилиши.
2. Билишнинг таърифи.
3. Билиш жараёнларининг асосий маҳсули.
4. Мавжуд билимларнинг турлари.
5. Онтогенезда билиш жараёнларини вужудга келтирувчи негизлар.
6. Билиш жараёнида инсон миясига кириб боровчи билимларнинг шакллари.

Инсон онтогенезида билимнинг вужудга келиши ва ривожланиши. Билишнинг мазмуни. Билиш жараёнларини онтогенезда ривожлантирувчи манбалар, механизмлар. билиш жараёнларини онтогенезда ривожлантирувчи манбалар механизмлар. Билиш жараёнини вужудга келтирувчи муайян объект ёки субъект моҳиятини тутиб турувчи психологик негизлар. Билиш жараёнида инсон миясига кириб боровчи, эгалланган билимлар шакллари ва турлари. Объектив борлиқни инсон

томонидан акс эттириш негизида унга нисбатан шахсни индивидуал муносабати ва муомала услуби ётиши.

22-машғулот: Умумий психологияда миллийлик муаммолари.

Этник психология

Режа:

1. Этник психология.
2. Ўзбек ҳалқининг миллий характери.
3. Миллий туйғу.
4. Миллий ўзлигини англаш.
5. Миллий урф-одатлар.
6. Миллий тарбия.

Этник психологиянинг мазмуни. Стереотипизация. Этноцентризм. Стереотип. Миллий психологиянинг таркибий қисмлари. Миллий ўзлигини англаш. Миллий ҳулқ-атвор. Миллий урф-одатлар, миллий орасталик. Ўзаро оилавий ҳамкорлик. Ўзбекона меҳр-оқибат. Дўстлик. Самимий саломлашув-ибратли томон. Миллий тарбиянинг моҳияти. Миллий армон ҳаракатга чорловчи тушунча.

23-машғулот: Менталитет тузилиши

Режа:

1. Менталитет тушунчаси.
2. Ижтимоий муносабат.
3. Ижтимоий прототип.
4. Миллий маданият.
5. Инсонда менталитетнинг шаклланиши.
6. Менталитетнинг миллий онг билан уйғунлашуви.
7. Менталитет шаклланишида инсон онгсизликнинг роли.
8. Менталитет ва халқ фольклори.

Менталитет ва ментал тушунчалари. Менталитетнинг психологик моҳияти, ижтимоий муносабат-аттитюд, унинг юзага келиши ижтимоий прототип. Миллий маданият. Ижтимоий маданият. Аёлларнинг жамиятдаги ижтимоий роли. Инсонда менталитетнинг шаклланиши. Менталитетнинг миллий онг билан уйғунлашуви. Менталитет нуқтаи-назаридан Ғарб ва Шарқ географик номларни идрок қилишида миллийлик хос фарқлар. Пойтахтда яшовчи халқ тасаввуридаги муҳим белгилар. Менталитет шаклланишида онгсизликнинг роли. Халқ фольклор менталитети ўрганилишининг муҳим манбаи.

24-машғулот: Умумийлик ва хусусийлик муносабати

Режа:

1. Умумийлик ва хусусийлик тушунчалари.
2. Миллий характернинг шаклланиши.
3. Характерни таркиб топтиришда вазиятнинг роли.
4. Фавқулодда вазиятлар.

5. Козусли (тасодифий) вазиятлар.
6. Каузал (сабабий вазият).
7. Онтогенезнинг муайян қонуниятлар асосида кечишини таъминлашдаги шарт-шароитлар.

Умумийлик ва хусусийлик муносабатлари ҳақида умумий тушунча. Миллий характернинг шаклланиш асослари. Характернинг шаклланишида вазиятларнинг аҳамияти. Вазиятлар: козусли, каузал.

25-машғулот: Ўқитувчининг этнопсихологик хусусиятлари

Режа:

1. Ўқитувчи педагогик фаолиятидаги муҳим хусусиятлар.
2. Андишалик.
3. Бағрикенглик.
4. Дилкашлик.
5. Самимийлик, намунавийлик.
6. Сабр-тоқатлилик, саҳоватлилик.
7. Педагогик одоблилик, Маънавий юксаклик.
8. Ижтимоий фаоллик. Ташаббускорлик, Ташкилотчилик.

Инсоннинг этнопсихологик хусусиятларини тадқиқ қилиш психологиянинг долзарб муаммоларидан бири. Ўқитувчининг педагогик фаолиятида асосий рол ўйновчи хусусиятлар; андишаллилик, бағрикенглик, дилкашлик ва уни акс эттирувчи хусусиятлар. Самимийлик ва унинг асосий моҳияти. Ибрат намунавийлик. Сабр-тоқатлилик. Касбий хусусият. Саҳоватлилик. Педагогик одоблилик, маънавият юксаклик. Касбга садоқатлилик. Юксак туйғуларни эгалаганлик. Ижтимоий фаоллик. Нутқий қобилият. Ташаббускорлик, яъни ижодий изланиш, ностандарт вазиятлар ечимини топиш. Ташкилотчилик, унинг ўзига хос томонлари.

26-машғулот: Ўзбек миллий ўйинлари

Режа:

1. Шахс камолотининг ташқи омиллари.
2. Ўйин фаолияти ва унинг тарихи.
3. Миллий ўйинларнинг хусусиятлари.
4. Миллий ўйинлар ва ўйин фаолиятини уюштиришнинг ўзига хос хусусиятлари.
5. Янги тоифага хос миллий ўйинлар.
6. Миллий ўйинларнинг ёш хусусияти ва мавсумийлиги.
7. Миллий ўйинлар келиб чиқиш тарихи билан этнопсихологик ҳолатларни акс эттириши.
8. Миллий ўйинларни ҳаракатга келтирувчи кучлар.
9. Миллий ўйинлар шахсни шакллантириш, бақувват ва соғлом ўсиши учу насос яратиши;
10. Миллий ўйинларни такомиллаштириш.

Шахс камолотининг ташқи омиллари. Ўйин фаолияти ва унинг тарихи. Миллий ўйинларнинг хусусиятлари. Миллий ўйинлар ва ўйин

фаолиятини уюштиришнинг ўзига хос хусусиятлари: ўйинларда ҳалқнинг яшаш тарзи, эзгу нияти акс эттирилиши; ҳаракатли ва спорт ўйинларининг шахслараро муносабат ва шахс хусусиятларидан келиб чиқиши; миллий ўйинларнинг табиий-географик қонуниятларга асосланиши; миллий ўйинларнинг этник стереотипларга асосланиши; ижтимоий онг ривожини, Фан техника маҳсули сифатида тугилувчи Янги тоифага хос миллий ўйинлар. Миллий ўйинларнинг ёш хусусияти ва мавсумийлиги. Миллий ўйинлар келиб чиқиш тарихи билан этнопсихологик ҳолатларни акс эттириши. Миллий ўйинларни ҳаракатга келтирувчи кучлар. Миллий ўйинлар шахсни шакллантириши, бақувват ва соғлом ўсиши учун насос яратиши. Миллий ўйинларни такомиллаштириши.

27-машғулот: Бахтнинг психологик моҳияти

Режа:

1. Бахт тушунчасининг қадимги мутафаккирлар томонидан талқин қилиниши.
2. Аскетик ва идоник назариялар.
3. Индивидуал психологик бахт.
4. Чет эл ижтимоий психологиясида бахт муаммаси
5. Иш жойдаги ижтимоий муносабатларнинг бахтга таъсири
6. Оилавий бахт.
7. Саломатлик ва бахт.
8. Жисмоний гузаллик.

Бахт муаммосида илмийликка нисбатан бадийликнинг устиворлиги. Қадимги мутафаккирларнинг бахт тушунчасини талқин қилишлари. Бахт тушунчасини тарихий ўрганишнинг аскетик ва идоник назариялари. Ижтимоий психологияда бахт тушунчаси. Бахтнинг фалсафий талқини. Индивидуал-психологик бахт. Чет эл ижтимоий психологиясида бахт моҳияти. Иш жойдаги ўзаро муносабат. Оилавий турмушдаги ўзаро муносабатлар. Ишдан қониқиш. Бахтли дамларга асос бўлиши мумкинлиги. Оилавий бахт. Ишсизлик ва бахтсизлик, одамсизлик. Синфий хусусиятга эга бўлган бойликнинг бахт билан узвий боғланиши. Дунёнинг энг бахтли одамлари. Жисмоний гузалликнинг хотин-қизлар бахти учун муҳим омил саналиши. Бахт ҳис этишининг ёшга нисбатан жинсий хусусиятлари. Саломатлик-бахтнинг муҳим таркибий қисми эканлиги.

Дарслик ва ўқув қўлланмалар рўйхати.

1. Каримов И.А. Ўзбекистон иқтисодий ислохотларни чуқурлаштириш йўлида. Т, «Ўзбекистон» 1995 й
2. Каримов И.А. Ўзбекистон XXI аср бўсағасида; хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт қафолатлари. Т, «Ўқитувчи» 1997 й
3. Каримов И.А. «Баркамол авлод Ўзбекистон тараққиётининг пойдевори». Тошкент, 1997.

4. Ананьев Б.Г. Проблемы современного человекознания. М.: «Наука», 1977 й.
5. Брушлинский А.В. Проблема субъекта деятельности. М.: «Наука», 1994 г.
6. Леонтьев А.Н. Деятельность. Личность. Сознание. М.: 1977й.
7. Ломов Б.Ф. Теоретические и методологические проблемы психологии. М.: «Наука», 1984 г.
8. Ғозиев Э.Ғ. Психология методологияси. Тошкент, 2002 й.
9. Қодиров Б.Р. Ақлий истеъдод XXI асрнинг энг қимматли мулкидир. Тошкент, 1999 й.
10. Э.Ғ.Ғозиев Психология, Тошкент, 1994 й.

Талабалар билимини текшириш учун саволлар:

1. Фан методологияси
2. Фалсафий методология турлари
3. Методология-тадқиқотнинг аниқ яққол методик усуллари мажмуаси сифатида
4. Тадқиқотнинг ўзига хос қуролларини очиш учун аҳамиятли ҳолатлар
5. Инсон психикасини тадқиқ қилиш методлари
6. Ёш даври психологиясида лонгитюд (узлуксиз) метод
7. Комплекс кўп қиррали дастур
8. Генетик ва донлаш методлари
9. Материалларни махсус босқичлар ёрдамида шарҳлаш
10. Тадқиқот яқунланиши ва исботи
11. Кузатиш методининг технологияси
12. Кузатиш турлари
13. Кузатиш яқунлари бўйича умумпсихологик ҳулосалар чиқариш
14. А.Тёрстоуннинг интеллект «бирламчи ақлий потенциаллар»и
15. Т.Рибоннинг интеллект тараққиёти назарияси.
16. Ш.Бюлернинг интеллектуал тараққиёт босқичлари
17. Интеллектуал тараққиётга таъсир қилувчи салбий ва ижобий омиллар
18. Биосфера ва ноосферадаги тартибли ҳаракатлар
19. Стихия, яъни бетартиб ҳаракатлар.
20. Инсон омили-психологиянинг бош мақсади.
21. Психология инсоният томонидан кашф қилинган фанларнинг энг мураккабидир
22. Психологияда «мен» ёки «ўзликни англаш» даври
23. Илмий психологиянинг вужудга келиши
24. Психологиянинг предмети
25. Психик ҳодисаларнинг моҳияти
26. Акс эттириш-инъелкос-материянинг умумий хусусияти
27. Олдиндан акс эттиришнинг
28. Акс эттириш назариясининг асосий ҳолатлари
29. Фаолиятнинг ўзига хослиги
30. Фаолият-фаолликнинг физиологик маъноси
31. А.Леонтьев томонидан фаолиятнинг психологик назариясининг яратилиши
32. Фаолият тузилишининг таснифи
33. Инсон ҳаёти ва фаолиятини ўзгартирувчи асосий фанлар
34. Хулқ ва фаолият намаён бўлишининг шарт-шароитлари
35. Фаолият, хулқ ва муомаланинг генетик жиҳатдан самарали кечиши
36. Реориентация психологик муаммо сифатида
37. Меҳнат биржаларида психолог хизматида эҳтиёж зарурияти

38. Одамзод муаммосининг азалий долзарблиги.
39. Шахсни ўрганувчи фанлар.
40. Инсон биологик эволюция маҳсули.
41. Инсоннинг шахс сифатида ўрганилиши.
42. Инсоннинг фаолият субъекти сифатида тавсифланиши.
43. Инсоннинг субъектив хислатларидан креация.
44. Шахсга субъектив муносабат муаммосини ижтимоий қарор топтириш.
45. Миллатлараро психологик муҳитнинг яратилиши.
46. Психологияда шахсга оид назариялар.
47. Шахснинг камолот босқичлари.
48. Индивидлик даври.
49. Ўз-ўзини англаш даври.
50. Инсон камолотининг шахс даври: баалоғат ва ихтисос эгаллаш даври.
51. Инсон камолатининг субъект даври.
52. Комил инсон ғояси ва унинг босқичлари.
53. Мотивацияга доир З.Фрейд концепцияси
54. Гештальт психология мактабида мотивациянинг талқини
55. Мотивларининг рус психологиясида талқин қилиниши
56. Мотивларнинг ривожланиши
57. Илк болалик даврида хулқ-атвор мотивлари
58. Муомланнинг таркиби
59. Педагогик муомала
60. Муомла жараёнида нутқнинг аҳамияти
61. Муомала жараёнининг тузилишлари, коммуникация, интеракция, перцептив
62. Онг структураси ва асосий хусусиятлари
63. Ассоциатив психология таълимотининг заиф томонлари
64. Ассоциацияларнинг икки аспекти
65. Тафаккур муаммосининг ўрганилиши
66. Топшириқни ечиш механизмига ёндошув
67. АҚШ психологиясида бихевиоризм оқимининг пайдо бўлиши
68. Бихевиоризмнинг когнитив назарияси
69. Жон Пиаженинг интеллект назарияси
70. Интеллектнинг адаптациялар функцияси
71. Интеллект генетик илдинининг очиб берилиши
72. Билишнинг таърифи
73. Этник психология
74. Ўзбек халқининг миллий характери
75. Миллий туйғу
76. Менталитет тушунчаси
77. Ижтимоий муносабат
78. Ижтимоий прототип
79. Умумийлик ва хусусийлик тушунчалари
80. Миллий характернинг шаклланиши
81. Фавқулотда вазиятлар
82. Ўқитувчи педагогик фаолиятидаги муҳим хусусиятлари
83. Бағрикенглик
84. Самимийлик, намунавийлик
85. Бахт тушунчасининг қадимги мутафаккирлар томонидан талқин қилиниши
86. Жисмоний гўзаллик ва бахт

Талабалар мустақил иши топшириқлари мавзулари:

1. Инсон психикасини тадқиқ қилувчи методлар
2. Кузатиш методи ва унинг яқунлари бўйича умумпсихологик хулосалар чиқариш
3. Интеллектуал тараққиёт ва унга таъсир қилувчи омиллар
4. Тараққиёт тушунчаси ва унинг турлари
5. Инсон ҳаёти ва фаолиятини ўзгартирувчи омиллар
6. Меҳнат биржаларида психологик хизматни ташкил этиш зарурияти
7. Хулқ ва фаолият намоён бўлишининг шарт-шароитлари
8. Инсон-биологик эволюция маҳсули сифатида
9. Шахс тараққиётининг ижтимоий-психологик жиҳатлари
10. Комил инсон ғояси ва унинг босқичлари
11. Мотивлар ва уни талқин этувчи концепциялар
12. Илк болалик даврида хулқ-атвор мотивлари
13. Муомала жараёнида юзага келувчи психологик ҳолатлар
14. Муомала жараёни ва унинг тузилиши
15. Онг тушунчасининг психологик жиҳатдан талқини
16. Ассоциациялар ва уларнинг инсон психик фаолиятидаги роли
17. Зельц томонидан тафаккур назариясининг ўрганилиши
18. Гештальтпсихология мактабининг вужудга келиши ва тараққиёти
19. АҚШ психологиясида бихевиоризм оқимининг пайдо бўлиши
20. Интелектнинг адаптация функцияси
21. Миллий психологияда интелект назариясининг ўрганилиши
22. Онтогенезда билиш жараёнларини вужудга келтирувчи негизлар
23. Борлиқни билишнинг жаҳон психологиясида ўрганилиши
24. Этник психология ва миллий тарбия муаммолари
25. Инсонда менталитетнинг шаклланиши
26. Менталитетнинг миллий онг билан уйғунлиги
27. Миллий характер ва унинг шаклланиши
28. Характерни таркиб топтиришда вазиятнинг роли
29. Педагогик фаолиятдаги муҳим хуссуиятлар
30. Педагог маънавияти
31. Ўзбек Миллий ўйинларининг психологик хусусияти
32. Ижтимоий муносабатларнинг бахтга таъсири

“Психология феноменлари ва услубиёти” фанидан баҳолаш мезони

1. Жорий баҳолаш баллари:

Семинар машғулотда қатнашиб, унинг топшириқларини тўла сифатли бажарган талабага 0,9 балл берилади, агар тўла бўлмаса бажариш даражасига қараб 0,5-0,8 баллгача берилади.

* Семинар машғулотлари бўйича берилган талабалар муцақил ишларининг бажарилиши ҳажми ва сифатига қараб 0,6 баллгача берилиши мумкин (топшириқлар тўлиқ ва сифатли, ижодий тарзда бажарилган – 0,51-0,6 балл, сифатли ва меъёр талаблари даражасида – 0,43-0,5 балл, ўрта даражада – 0,33-0,42 балл).

Амалий машғулотда қатнашиб, унинг топшириқларини тўла сифатли бажарган талабага 0,9 балл берилади, агар тўла бўлмаса бажариш даражасига қараб 0,5-0,8 баллгача берилади.

* Амалий машғулотлари бўйича берилган талабалар муцақил ишларининг бажарилиши ҳажми ва сифатига қараб 0,6 баллгача берилиши мумкин (топшириқлар тўлиқ ва сифатли, ижодий тарзда бажарилган – 0,51-0,6 балл, сифатли ва меъёр талаблари даражасида – 0,43-0,5 балл, ўрта даражада – 0,33-0,42 балл).

2. Оралиқ баҳолаш баллари:

Оралиқ баҳолаш ёзма тарзда ўтказилиб, биринчи оралиқ баҳолашда 3 та саволга жавоб бериш сўралади. Ҳар бир савол 3,3 баллгача баҳоланади:

агар савол моҳияти тўла очилган бўлса, жавоблари тўлиқ ва аниқ ҳамда ижодий фикрлари бўлса- 2,8-3,3 балл;

саволнинг моҳияти умумий очилган асосий фактлар тўғри баён этилган бўлса- 2,3-2,7 балл;

саволга умумий тарзда жавоб берилган, аммо айрим камчиликлари бўлса 1,8-2,2 балл;

саволга умумий жавоб берилган, аммо айрим фактлар тўлиқ ёритилмаган бўлса – 1,8 баллдан кам балл берилади.

Иккинчи оралиқ баҳолашда 3 та саволга жавоб бериш сўралади. Ҳар бир савол 3,3 баллгача баҳоланади:

агар савол моҳияти тўла очилган бўлса, жавоблари тўлиқ ва аниқ ҳамда ижодий фикрлари бўлса- 2,8-3,3 балл;

саволнинг моҳияти умумий очилган асосий фактлар тўғри баён этилган бўлса- 2,3-2,7 балл;

саволга умумий тарзда жавоб берилган, аммо айрим камчиликлари бўлса 1,8-2,2 балл;

саволга умумий жавоб берилган, аммо айрим фактлар тўлиқ ёритилмаган бўлса – 1,8 баллдан кам балл берилади.

* Талабанинг муцақил иши - берилган мавзу бўйича реферат тайёрланади.

рефератда мавзу тўлиқ очилган тўғри хулоса чиқарилган ва ижодий фикрлари бўлса – 5,1-6 балл;

мавзу моҳияти очилган, фақат хулосаси бор – 4,2-5 балл;

мавзу моҳияти ёритилган, аммо арзимас камчилиги бўлса – 3,3-4,1 балл берилади;

мавзу моҳияти ёритилган, аммо айрим камчиликлари бор бўлса- 3,3 балл берилади.

3. Яқуний баҳолаш баллари:

Яқуний баҳолашда талаба 3 та саволга ёзма саволига жавоб бериши лозим.

ҳар бир ёзма саволга 5 балл ажратилади.

агар савол моҳияти тўла очилган бўлиб, мавзу бўйича талабанинг танқидий нуқтаи назари баён қилинган бўлса – 4,5 - 5 балл;

савол моҳияти тўла очилган, асосий фактлар тўғри баён қилган бўлса – 4,1 - 4,4 балл;

саволга тўғри жавоб берилган, лекин айрим камчиликлари бор бўлса – 3,1 - 4 балл;

берилган саволда жавоблар умумий ва камчиликлар кўпроқ бўлса – 2,6-3 балл берилади.

**Эслатма: Талабанинг умумий бали ҳисобланганда яхлитлаб олинади.*

Ўзлаштириш кўрсаткичи:

86-100 балл – “аъло”

71-85 балл – “яхши”

56-70 балл – “қониқарли”

